

## "Mahiyet-i insaniyenin bütün esma-i ilahiyeye bir ayine-i camia olması,.. " Burayı açıklar mısınız?

"... mahiyet-i insaniye, şu kâinatın bir misal-i musağğarı olduğundan, âdeta âlemde ne varsa insanda nümunesi vardır."(1)

İnsan kâinatın misal-i musağğarı yani küçültülmüş bir modelidir. Kâinatı küçültsek insan, insanı büyültsek kâinat olur. Meselâ; Allah'ın bütün kâinata tecelli eden; **Rahman** ismi, insanın mahiyetinde de tecelli ediyor ve onun suret ve simasında merkezîleşiyor.

İnsan bu noktada meleklerden de çok ileridir. Zira onlarda tecelli etmeyen **Rezzâk, Şâfi, Gaffar, Tevvâb** gibi birçok esma insanda tecelli eder. Ağacın bütün hususiyetleri meyvesinde ve onun çekirdeğinde toplanması gibi, kâinat ağacının tümünde tecelli eden bütün isimler de insanda tezahür ederler. Hatta insan bu noktada kâinatı çok gerilerde bırakır.

İnsanın kâinata meyve olması birçok Risalede ehemmiyetle nazara verilir. Ta ki bu büyük mahiyetin sahibi kendini küçük şeylerde boğmasın, **Hâlık**'ına küllî mânâda şükür ve hamd etsin.

**İnsan**, mahlukat içinde Allah'ın bütün isim ve sıfatlarını tartıp ölçecek, aza ve latifelere sahip tek mahluktur. Mesela, insan midenin açlık hissi ile **Rezzak** ismini, tat alma duyusu ile **Kerîm** ve **Muhsin** isimlerini, cüz'î iradesi ile Allah'ın küllî irade sıfatını, cüz'î ilmi ile Allah'ın sonsuz ilim sıfatını bilebilir. Demek insanın mahiyetindeki her bir cihaz ve duygu, aynı zamanda Allah'ın isimlerine açılan birer pencere hükmündedir. İnsan, evladına olan cüz'î şefkati sayesinde, Allah'ın mahlûkatına olan küllî şefkatini bir derece idrak eder.

İnsanın mahiyetindeki cüz'î şefkat de Allah'ın küllî rahmetine açılan bir pencere gibidir. Eğer insanda bu cüz'î şefkat olmasa idi, hiçbir zaman Allah'ın rahmetini kemaliyle anlayamazdı.

**Mesela**; gözü; Allah'ın **Basar** sıfatının maddî ve nakışlı bir tecellisidir. Kulağı, **Sem**' sıfatının bir yansımasıdır. Lisanı, **Kelam** sıfatının bir cilvesidir. Sûreti, **Musavvir** isminin bir tecellisidir. Hayatına lazım olan nimetlerin gönderilmesi **Rezzak** isminin tecellisidir.

Kur'an-ı Kerim'in tabiri ile İnsan; "**ahsen-i Takvim** (en güzel kıvam) suretinde

---

yaratılmış kâinatın halifesidir. İnsan maddî ve manevî aza ve duyguları ile Allah'ın bütün isim ve sıfatlarını tanıyıp bilecek bir mahiyete sahiptir.

İnsan bu duygu penceresi ile o âlemi seyreder ve irtibat kurar. Kulak sesler âlemine açılan başka bir pencere. Hayal, misal âleminin küçük bir numunesidir. Ruh bir menfezdır ve ruhlr âlemine açılır; kalb aşk ve muhabbet dünyasının kapısıdır.

**“Akıl öyle tılsımlı bir anahtar olur ki, şu kâinatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açar.”(2)**

Sinekten tutun, galaksilere kadar her bir mahlûk bir rahmet hazinesi ve hikmet definesi olup, onların tümü Cenâb-ı Hakk'ın gizli hazineleri olan güzel isimlerinin tecellileridirler. İşte insan, akıl sayesinde bu tılsımlı defineleri açıyor, onlarda tecelli eden isim ve sıfatları okuyor.

İnsanın duygu ve kuvvelerine sınır konulmadığı için, terakkisi de tedennisi de azimdir. Bir insan iman, marifet ve ubudiyet sayesinde Allah'a yaklaşır. Ona muhatab ve huzuruna çıkacak kadar terakki eder. Başka bir insan küfür ve isyanlarla hayvandan yüz derece aşağı âdi bir mahlûk olabilir.

#### **Dipnotlar:**

1) bk. [Sözler, Yirmi İkinci Söz, Birinci Makam.](#)

2) bk. [age., Altıncı Söz.](#)